

А. Ф. Карась

Котарбінський Тадеуш-Мар'ян

КОТАРБІНСЬКИЙ Тадеуш-Мар'ян (Kotarbiński Tadeusz Marian; 31. 03. 1886, Варшава – 03. 03. 1981, там само) – польський філософ. Дійсний член (1952) та президент (1957–62) Польс. АН. Іноз. чл. Британ. академії, АН Болгарії, Сербії, СРСР, Монголії. Вільний слухач Ягеллон. університету в Кракові (1906–07), закін. Львів. університет (1912). Відтоді викладав класичні мови у гімназії ім. М. Рея у Варшаві. Від 1918 – у Варшав. університеті (з перервою): проф., від 1919 – надзвич. проф., від 1929 – звич. проф., 1951–61 – проф., завідувач кафедри логіки; 1945–49 – ректор, завідувач кафедри філософії Університету у м. Лодзь. Представник львів.-варшав. школи неопозитивізму й аналіт. філософії. Брав активну участь у культур. й громад. житті, виступав проти клерикалізму, націоналізму й антисемітизму. Прихильник лівого крила соц. руху. Один із засн. праксеології як заг. теорії досягнення ефективності розумової та фіз. праці. Організатор і кер. лаб. праксеології при АН. Досліджував проблеми онтології, теорії пізнання, формал. логіки. Тлумачив філософію як сукупність дисциплін із філос. спрямуванням, серед яких виокремлював філософію – як погляд на світ, як конструювання ідеалу, як шлях до самопізнання та як критику знання (теорію пізнання). Залишався найбільш прихильним до логіки й теорії пізнання. Відкидав картезіан. дуалізм душі й тіла, наполягав на соматич. монізмі. Сформулював концепцію онтології, яку назвав реїзмом (близьку до матеріалізму). Цю систему визначав також як конкретизм (визнавав існування безлічі конкрет. тіл) або пансоматизм (заперечував можливість існування нетілес. об'єктів – «будь-яка душа є тілом»). Переконував, що існують тільки конкретні речі або тіла, а все, що поза ними, – стосунки, вартості, погляди, – не мають самот. існування. Кожен об'єкт є річчю; жоден об'єкт не є станом, відношенням чи властивістю. Стверджував, що пізнається тільки те, що дійсно існує («речі»). За К., поняття

«річ» тотожне «зовн. предмету» (фіз. тілу). Те саме стосується суб'єктів-спостерігачів, які є тілес. істотами, локалізов. у просторі та часі. Принципи реїзму застосовував до семантики: кожному імені (терміну) має відповідати реал. річ; заг. імена, назви властивостей, відносин, положень речей («факти») і подій («акти») слід розглядати як метафори чи скорочення. Пров. ідеї К. – вимога ясного розуму й визнання здорового глузду. Автор концепції «незалежної етики» – в сенсі незалежності від ідеології чи трансцендент. відношення людини до позаматеріал. світу. Пропонував не онтологічне, а методол. обґрунтування етич. теорії. Сенс морал. поведінки потрібно шукати у виясненні стосунку людини до людини, або в антропологічно-істор. підході. Йдеться про секуляр. контекст «незалеж. етики». Визначав суспільно-етич. поступ через факти люд. поштивості й ганебності, а не через абстракції «добро» і «зло». У цьому сенсі К. розробив концепцію «надій. порадника», або «опікуна, на якого можна покластися»; визначаючи її у контексті заг. праксеології та успішності діянь людини. За цією концепцією, доброзичливим порадником є людина, яка не використовує іншого у влас. інтересах. У 1950-х рр. філософію К. піддавали критиці з позицій ортодоксал. марксизму, представники якого закидали йому нехтування діалектикою та надмірне захоплення семантикою, яку вважали у комуніст. таборі основою «реакц. зх. філософії». К. – філософ класич. типу, який спричинив інтелектуал. зрушення.

Основні праці

Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk. Lwów, 1929; Czyn. Lwów, 1937; Traktat o dobrej robocie. Warszawa, 1955; Course logiki dla prawników. Warszawa, 1955; Wykady z dziejów logiki. Łódź, 1957; Gnosiology. The Scientific Approach to the Theory of Knowledge. Warszawa; Oxford, 1966; Reism: Issues and Prospects. 1968; Medytacje o zyciu godziwym. Warszawa, 1994.

Бібліографічний опис:

Котарбінський Тадеуш-Мар'ян / А. Ф. Карась // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-22>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).